

— Айн Ренд —

ГІМН

ПОВІСТЬ

ПЕРЕКЛАЛА З АНГЛІЙСЬКОЇ
ОЛЕНА ЗАМОЙСЬКА

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2022

Ренд Айн

Р 39 Гімн : повість / пер. з англ. Олена Замойська. — К. : Наш Формат, 2022. — 112 с.

ISBN 978-617-8115-17-3 (паперове видання)

ISBN 978-617-8115-18-0 (електронне видання)

Дистопічне суспільство, у якому заборонено слово «Я», а люди не мають імен. Лячні й темні часи доведеного до безглуздя егалітаризму. Постіндустріальний світ, що з вершин технологічного поступу скотився у прірву примітивної диктатури та покірних мас, де індивідуальність — це гріх, а вільнодумство — злочин.

Проте один юнак наважився думати не так, як усі, прагнути знань, недоступних іншим, та кохати за власним вибором. Він скоїв злочин, за який карають смертю: вийшов за межі задушливого «Ми», повстаючи проти системи, у якій народжених літати змушують плазувати...

Повість «Гімн» уперше вийшла друком 1938 року, передуючи романам «Джерело» та «Атлант розправив плечі», які принесли авторці світове визнання. Цей твір — квінтесенція філософських поглядів Айн Ренд в упаковці художнього символізму та нагадування, як згубно впливають тоталітарні системи на розвиток людства.

УДК 821.111(73)-31

Книжка вийшла за підтримки

ГО «Реформація»

 format.ua

долучитися

Перекладено за виданням: Ayn Rand. Anthem (New York, Signet, 1996, ISBN 978-045191137).

Усі права застережено. All rights reserved

© Айн Ренд, 1996

© Замойська О., пер. з англ., 2022

© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання,

оригінал-макет, 2022

ISBN 978-617-8115-17-3 (паперове видання)

ISBN 978-617-8115-18-0 (електронне видання)

ЗМІСТ

Розділ 1	7
Розділ 2	25
Розділ 3	37
Розділ 4	43
Розділ 5	49
Розділ 6	55
Розділ 7	61
Розділ 8	71
Розділ 9	77
Розділ 10	85
Розділ 11	93
Розділ 12	99

Гріх писати таке. Гріх думати словами, якими не думають інші, й записувати їх на папері, якого інші не побачать. Це підло і зловмисно. Це наче говорити на самоті із самими собою, щоб ніхто не почув. А ми ж добре знаємо, що немає переступу гіршого, ніж діяти чи міркувати самотою. Ми порушили закон. А закон стверджує, що жодна людина не повинна писати без дозволу Ради Праці. Нехай нам пробачать!

Але це не єдиний наш гріх. Ми скоїли гірший злочин, і йому немає назви. Яка покута чекає нас, якщо про нього довідаються,— ми не знаємо, бо за людської пам'яті такого злочину не існувало, тож немає закону, що передбачив би покарання за нього.

Тут темно. Пломінь свічки не мерехтить у повітрі. Ніщо не рухається в цьому тунелі, крім нашої руки над папером. Тут, під землею, ми самотні. Яке страшне слово — самота! Закон каже, що жодна людина не повинна залишатися на самоті, нізачо й ніколи, бо це великий переступ і джерело усілякого зла. А тут немає нічого, крім нашого тіла, і дивно бачити лише дві ноги, простягнуті на землі, а на стіні перед нами — лиш тінь нашої голови.

Розколинами стін беззвучно стікають тоненькі цівки води, чорної й лискучої, наче кров. Ми вкрали свічку з комори Будинку Вуличних Підмітальників. Якщо це виявлять, нас засудять до десяти років ув'язнення у Палаці Виправного Покарання. Але це не має значення. Важливо лише те, що світло дороге і ми не маємо марнувати його на писанину, бо воно потрібне для нашої роботи, яка і становить наш злочин. Ніщо не має значення, крім нашої праці, нашої таємниці, нашого переступу, нашої безцінної роботи. Однак ми мусимо писати, бо (хай змилюється над нами Рада!) хочемо хоч раз поговорити не з іншими, а із самими собою.

Нас звати Рівність 7-2521, бо так написано на залізному браслеті, який усі люди носять на лівому зап'ястку. Нам двадцять один рік. Заввишки ми шість футів, і це нас гнітить, бо не так багато чоловіків мають такий зріст. Учителі та Вожді завжди показували на нас, сипилися й казали: «Рівносте 7-2521, у ваших кістках зло, бо ваше тіло виросло вищим за тіла ваших братів». Але ми не можемо змінити ані наших кісток, ані нашого тіла.

Ми народилися з прокляттям, яке завжди спонукало до заборонених думок. Завжди спонукало до бажань, яких люди не повинні мати. Ми знаємо, що порочні, але в нас немає ні волі, ані сили опиратися цьому прокляттю. Це наша гризота і потаємний страх, бо ми знаємо про це і не чинимо опору.

Ми намагаємось уподібнитися до інших братів, бо всі люди повинні бути однаковими. Над мармуровим порталом Палацу Всесвітньої Ради вирізьблені слова,

які ми зобов'язані повторювати щоразу, коли виникає спокуса:

Ми одне у всьому і все в одному. Немає людей,
лише велике Ми, єдине, неподільне і вічне.

Ми повторюємо ці слова, але нам вони не допомагають.

Ці слова були викарбувані давно. У рівчаках літер — зелена пліснява, а в мармурі — жовті прожилки, яким більше років, ніж може полічити людина. І ці слова істинні, бо написані на Палаці Всесвітньої Ради, а Всесвітня Рада — це втілення всіх істин. Так є від пори Великого Відродження, і так було в давнину, якої неспроможна сягнути пам'ять.

Але ми ніколи не повинні говорити про часи, які передували Великому Відродженню, щоб нас не засудили до трьох років ув'язнення в Палаці Виправного Покарання. Лише старі в Будинку Непотрібних шепочуться про це вечорами. Вони шепочуться про безліч дивних речей — про вежі, що за тієї Незгадуваної Пори здіймались до неба, про екіпажі, які їздили без коней, і про світло, що горіло без полум'я. Але той час був порочний. І той час минув, коли люди пізнали Велику Істину, яка полягає в тому, що всі вони — одне ціле, тож немає бажань, крім спільного бажання всіх людей.

Усі люди хороші й розумні. Лише ми, Рівність 7-2521, лише ми народилися проклятими. Бо не такі, як наші брати. І коли ми озираємось на наше життя, бачимо, що так було завжди і що крок за кроком це вело нас до останнього, найгіршого переступу, нашого злочину понад злочинами, схованого тут, під землею.

Ми, Рівність 7-2521, відкрили нову силу природи. І ми відкрили й пізнали її самі.

Ми це сказали. Тепер хай нас відшмагають за це, якщо ми заслужили! Рада Вчених ствердила, що ми знаємо про все, що існує, тому все, про що ми не знаємо, не існує. Але ми думаємо, що Рада Вчених сліпа. Таємниці цієї землі підвладні не всім людям, а лише тим із них, що шукають. Ми знаємо це, бо розкрили таємницю, не відому жодному з наших братів.

Ми не знаємо, ані що це за сила, ані звідки вона походить. Але ми пізнали її суть, спостерігали за нею і працювали з нею. Уперше ми побачили її два роки тому. Одного вечора ми розрізали тіло мертвої ропухи і побачили, як здригнулася лапка. Жаба була мертва, однак сіпалася. Якесь невідома людям сила змусила її ворухнутись. Ми цього не розуміли. Та згодом, після багатьох спроб, таки знайшли відповідь. Жаба висіла на мідному дроті, й наш металевий ніж посилав дивну силу в мідь через солону рідину жаб'ячого тіла. Ми поклали шматок міді та шматок цинку до глечика із сольовим розчином, торкнулися їх дротом, і там, під нашими пальцями, сталося диво, якого ніколи досі не було, нове диво і нова сила.

Це відкриття захопило нас. Ми вподобали його більше за будь-які інші наші дослідження. Ми працювали над ним, випробували його у багато способів, які можемо описати, і кожен крок був наче інше диво, що відкривалося нам. Ми збагнули, що відкрили найбільшу силу на землі. Бо вона заперечує всі відомі людям закони. Вона змушує рухатися голку і повертає стрілку компаса, якого ми вкрали з Будинку Вчених; а ми ж іще дитиною вчили, що магнетит вказує на північ і цього ніщо не змінить; проте наша нова сила заперечує всі закони. Ми виявили, що вона спричиняє блискавки, а люди ніколи не знали, що є причиною громовиць. Під час гроз ми ставили біля нашої діри високий залізний стрижень і спостерігали за ним знизу. Бачили, як блискавки вдаряють у нього знову і знову. І зрозуміли, що метал притягує силу неба і що його можна використати, щоб пропустити цю силу.

Завдяки цьому відкриттю ми змайстрували дивні речі. Ми використали для них мідні дроти, які знайшли тут, під землею. Ми походили тунелем зі свічкою в руках, але не могли просунутися далі, ніж на пів милі, бо далі лежали завали з каміння та землі. Але зібрали всі знайдені речі й принесли їх на робоче місце. Ми знайшли чудернацькі коробки з металевими пластинами, струнами, мотузочками та спіралями всередині. Знайшли дроти, що тягнулися до химерних маленьких скляних куль на стінах, усередині яких були тонші за павутину металеві струни.

Ці речі придалися нам для роботи. Ми їх не розуміли, але збагнули, що люди Незгадуваної Пори пізнали

Розділ 7

Тут, у лісі, темно. Листя шарудить над нашою головою, чорне проти останніх золотих променів. Мох м'який і теплий. Ми спатимемо на цьому моху багато ночей, аж поки лісові звірі розірвуть наше тіло. У нас більше немає ліжка, лише мох, і немає майбутнього, лише звірі.

Ми вже старі, хоч іще зранку, коли несли нашу скляну коробочку до будинку Вчених, були молодими. Ніхто нас не зупинив, бо на вулицях не було нікого з Палацу Виправного Покарання, а решта нічого не знала. Ми пройшли порожніми коридорами й увійшли до великої зали, де проводила урочисте зібрання Світова Рада Вчених.

Коли ми увійшли, то не побачили нічого, крім неба у величезних вікнах — неба блакитного і яскравого. Потім ми побачили Вчених, що сиділи навколо довгого стола: вони нагадували безформні хмаринки, які клубочаться в неосяжному небі. Серед них були видатні люди, чий імена ми знали, та інші, з далеких земель, чийх імен ми не чули. На стіні над їхніми головами висіла велика картина — портрет двадцятьох видатних Учених, які винайшли свічку.

Коли ми увійшли, голови усіх Радних повернулися до нас. Ці видатні мудреці землі не знали, що думати про нас, і розглядали з подивом та цікавістю, наче ми були якимсь дивом. І справді, наша туніка була порвана і поплямлена брунатними ляпками засохлої крові. Ми підняли праву руку і сказали:

— Вітаємо вас, вельмишановні брати Світової Ради Вчених!

Колектив 0-0009, найстаріший і наймудріший з Ради, спитав:

— Хто ви, брате? Ви не схожі на Вченого.

— Нас звати Рівність 7-2521,— відповіли ми,— і ми Вуличний Прибиральник цього Міста.

Залою наче пронісся сильний вітер, бо всі вчені заговорили водночас, розлючені й налякані: «Вуличний Підмітальник! Вуличний Підмітальник увійшов до Світової Ради Вчених! Це нечувано! Це проти всіх правил і всіх законів!».

Але ми знали, як зупинити їх.

— Браття наші! — сказали ми. — Не маємо значення ні ми, ані наш злочин. Важливі лише наші брати. Не зважайте на нас, бо ми неважливі, але послухайте наші слова, бо ми принесли вам дар, яким іще ніколи не наділяли людей. Послухайте нас, бо в наших руках — майбутнє людства.

І вони замовкли.

Ми поставили на стіл перед ними скляну коробочку. Розповіли про неї, і про наші тривалі досліді, і про тунель, і про втечу з Палацу Виправного Покарання. Поки ми говорили, ніхто в цьому залі не ворухнув рукою й не

кліпнув. Потім ми вклали в коробочку дроти, і всі нахилились уперед та знерухоміли — спостерігали. Ми теж стояли нерухомо, не зводячи очей із дроту. Аж нарешті поволі-поволі, наче кров, замерехтіло у дроті червоне полум'я, і він засяяв.

Але людей Ради охопив жах. Вони посхоплювалися на ноги, повибігали з-за стола і притиснулися до стін, тулячись одні до одних, мов набираючись сміливості в теплі інших тіл.

Ми подивилися на них, засміялись і сказали:

— Нічого не бійтеся, наші браття. У цих дротах — велика сила, але ця сила приручена. Вона ваша. Ми даємо її вам.

Але вони й далі не ворушилися.

— Ми даємо вам силу небес, — вигукнули ми. — Ми даємо вам ключ до землі. Візьміть його, і дозвольте нам стати одними з вас, найнікчемнішими серед вас. Дозвольте нам працювати з вами разом, опанувати цю силу, змусити її служити людям. Викиньмо наші свічки і факели! Наповнімо наші міста світлом. Принесімо людям нове світло!

Але вони подивилися на нас, і ми злякалися. Бо їхні очі були застигли, маленькі та злі.

— Браття! — вигукнули ми. — Невже вам нема чого сказати на це?

Колектив 0-0009 ступили крок уперед. Вони підійшли до стола, а за ними й решта.

— Авжеж, — сказали Колектив 0-0009, — нам багато чого є вам сказати.

Звук їхнього голосу розірвав тишу в залі й сповільнив биття нашого серця.

— Авжеж, — сказали Колектив 0-0009, — ми багато чого маємо сказати злочинцям, які порушили всі закони і вихваляються власним безчестям! Як ви насмілилися думати, що у вашій голові більше мудрості, ніж у наших братів? Якщо Рада призначила вас Вуличним Підмітальником, як ви насмілились думати, що здатні в чомусь більше прислужитися людям, ніж метучи двори?

— Як ви, нікчемний смітника, — заговорили Братерство 9-3452, — насмілилися відділитися від інших і мати окремішні думки, відмінні від інших?

— Вас потрібно спалити на вогнищі, — сказали Демократія 4-6998.

— Ні, їх слід шмагати, — додали Одностайність 7-3304, — аж поки під нагайкою не залишиться нічого.

— Ні, браття, — сказали Колектив 0-0009, — не нам це вирішувати. Ніколи ще не вчиняли такого злочину, і не нам про нього судити. І не будь-якій малій Раді. Ми повинні доправити цю істоту до Світової Ради, і хай здійсниться воля її.

Ми благали, не зводячи з них погляду:

— Браття наші! Ваша правда. Нехай здійсниться воля Ради над нами. Нас це не турбує. Але світло! Як ви вчините зі світлом?

Колектив 0-0009 подивилися на нас і посміхнулись.

— Отже, ви гадаєте, що винайшли нову силу, — сказали вони. — Вважаєте, що всі наші брати такої думки?

— Ні, — відповіли ми.

— Те, що не думають усі люди, не є істиною, — відповіли Колектив 0-0009.

— Ви працювали над цим самі? — запитали Інтернаціонал 1-5537.

— Так, — відповіли ми.

— Те, що не зроблено спільно, не може бути хорошим, — сказали Інтернаціонал 1-5537.

— У багатьох людей у Будинках Вчених виникали в минулому дивні нові ідеї, — сказали Солідарність 8-1164, але коли більшість їхніх братів Учених голосували проти, вони забували про ті ідеї, як мусять чинити всі люди.

— Ця коробка — непотріб, — сказали Союз 6-7349.

— Якби це було тим, чим вони його вважають, — сказали Гармонія 9-2642, — це зруйнувало б Департамент Свічок. Свічка — видатне досягнення людства, і з цим погоджуються всі. Не можна її знищити через чиясь примху.

— Це зруйнує плани Світової Ради, — сказали Одностайність 2-9913, — а без Планів Світової Ради не зійде сонце. П'ятдесят років пішло на схвалення свічки усіма Радами, визначення потрібної кількості і внесення змін у Плани, щоб замінити факели на свічки. Це зачепило тисячі тисяч людей, що працюють у багатьох Державах. Ми не можемо так швидко змінювати Плани.

— І якщо це полегшить людську працю, — сказали Подібність 5-0306, — то це велике зло, бо люди не мають причин існувати, крім того, щоб працювати на благо інших.

Колектив 0-0009 підвівся й показав на коробку.

— Цю річ, — сказав він, — потрібно знищити.

І усі інші загукали: «Це потрібно знищити!».

І тоді ми кинулися до стола. Нахилилися, схопили нашу коробочку, розштовхали Вчених і підбігли до вікна. Розвернулися, востаннє подивились на них і голосом, що зривався від люті, якої досі не знали люди, вигукнули: «Ви дурні! Дурні! Ви тричі кляті дурні!».

Ми розбили кулаком скло і вистригнули з вікна у дзвінкий скляний дощ.

Ми впали, але коробочку з рук не випустили. Потім побігли. Ми бігли наосліп, а люди й будівлі безформним вихором проносилися повз нас. І дорога нам не видавалася пласкою, бо наче підстрибувала назустріч, і ми чекали, що вона підніметься і вдарить нас у лице. Але ми бігли. Не знали, куди біжимо. Ми тільки знали, що мусимо бігти, бігти на край світу, до кінця наших днів.

Аж раптом збагнули, що вже не біжимо, а лежимо на м'якій землі. Дерев, вищі за всі, що ми бачили, височіли над нами у глибокій тиші. І ми зрозуміли, що опинились у Незвіданому Лісі. Ми не хотіли потрапляти сюди, але нами керували наші ноги, і саме наші ноги мимохіть принесли нас до Незвіданого Лісу.

Скляна коробочка лежала поруч. Ми підповзли, впали на неї, сховали обличчя в руках і знерухоміли.

Ми довго отак лежали. Відтак підвелися, взяли нашу коробочку і пішли вглиб лісу.

Байдуже, куди ми йшли. Ми знали, що нас не переслідуватимуть, бо люди ніколи не заходили до Незвіданого Лісу. Ми не мусили їх боятися. Ліс сам вирішує долю його жертв. Але цього ми теж не боялися. Ми лише хотіли опинитись якнайдалі від Міста і повітря, яким це